

MISSZIÓI LAPOK.

Evangélikus egyházi, bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

De aki végig megmarad, az idvezül. Máté 24, 13.

Hányan vannak, kik az Evangéliomot örömmel hallgatják s lelkesednek érte, de ha kísértések jönnek reájuk, ha az Isten Igéjének követésébe be kellene magukat gyakorolniok, hogy állhatatosak maradjanak benne, s kivált ha Krisztus követése miatt szenvedéseket s nyomorúságot kell elviselniök, azonnal megbotránkoznak s hűtlenné lesznek. Pedig mit használ, ha alapot rakunk s aztán nem építünk tovább rajta, mit használ ha egy nagy célhoz vezető utra léptünk s az ut közepén megállunk vagy visszafordulunk? A keresztény ember életében minden az állhatatosságtól, attól függ, hogy megmarad-e mindvégig az igaz uton? Nézd a kis csemetét, mint nő hatalmas faóriássá, ha helyén megmaradva gyökereit mind mélyebbre leeresztheti a földbe, honnét táplálékot merítve egyre szélesebb körben terjesztheti szét árnyat, enyhülést nyújtó koronáját s évről évre több és izletesebb gyümölcsöt hozhat. Így keresztény állapotunkban sem kell ezen vagy azon „nagy dolog“ után törtetnünk, hanem maradjunk mindenekelőtt azon a helyen, abban a körben, ahová Isten állított, legyünk a kicsinyen, a kevesen hívek, gyakoroljuk ott minden nap azt, amit Krisztus kíván tőlünk s meglássuk, hogy erőnk egyre szélesebb körben fog kihatni, hogy működésünk mindég többeknek válik majd áldására s hogy hitünk maradandó gyümölcsöt terem. Azért maradj meg mindvégig abban amit megismertél, vedd komolyan az Evangéliomot s igyekezz életedet a szerint berendezni s meglátod hogy olyan lész mint a folyóvizek mellett plántáltatott termő fa, mely az ő

gyümölcsét megadja idejekorán, és melynek levele meg nem hervad; és minden cselekedete jó szerencsés lészen. Aki így megmarad mindvégig, az idvezül!

„Az evangéliom életerői.“

A pogánytérítésről nem régen egy nagyobb munka jelent meg lic. theol. Warnek Jánostól, amely *esemény* számba megy a misszió terén. Minden misszióbarátnak tudomást kell venni róla s aki missziói órákat tart, olyan vezérfonalra tesz szert benne, amelynél jobbat nem is kívánhat. Mert itt a missziói methodus rendszeresen, lélektanilag elemeztetik és az igazi egészséges megtérésnek processusa tudományos akribiával van benne leírva. A munka címe „*Die Lebenskräfte des Evangeliums*“, de amint a szerző maga is mondja: az animistikus pogányságnak tipikus megtérését akarja rajzolni. Még eddig nem létezik a missziói irodalom terén pszichológiai tanulmány, amely tárgyilagosság és tudományosság tekintetében vetekedhetnék e művel. Hogy az olvasó némi tájékozódást nyerjen és ezáltal kedvet a mű elolvasására, egyet más felsorolunk itt a tartalmából.

Az animistikus pogányság életét a *félelem* jellemzi és vallásos téren a tudatlanság. Ha már most fellép a misszionárius és meggyőződés adta határozottsággal hirdeti a jó hirt, ez a bizonyosság benyomást tesz rá. Az igaz, hogy a misszionárius élete, igazmondása, őszintesége előkészíti, de lényegében a határozottság teszi a tudatlan pogányra az első mélyebb benyomást. Az evangéliom jó hirt hoz Istenről. Ez nem csak hallatlanság, hanem képtelenség is pogány felfogás szerint, hogy az Isten maga hirt ad magáról. Mégis kételkedést nem ismer, hanem a kinyilvánítást csodálkozással ugyan, de kétely nélkül fogadja a fogékony pogány. Ez annyival inkább bámulatos, mert hiszen a pogány annyira hazug, hogy elvesztette az igazság iránti érzékét is. És ime a kinyilvánított igazságot érzékelti tudja. Nyilván való, hogy ezen igazság isteni *erő*, amely a pogány alvó lelkiismeretét felkölti. A tudatlan szívét határozottság, a hazug szívét az isteni igazság eltölti és megváltoztatja, az isteni igazságban pedig az *élő Istent* tapasztalja. Akik ezelőtt Isten nélkül voltak a gonosz szellemek félelmetes szolgaságában, azok most az élő Istent benső kényszerűségből imádják és ezt örvendetes szabadságnak tartják. A bálványok erőtlenségét és az élő Isten hatalmát elevenen tapasztalják és a bálványokat eldobják. Az Isten mindenhatósága gyakorolja ezt a benyomást rájuk. Az élő Istent a Krisztusban tanulják megismerni. Az Isten Jézus Krisztus élete, szavai, halála oly hatással van rájuk, hogy személyes viszonyba kerülnek vele és gyermeki bizalommal imádkoznak hozzá.

És most az élő Istennel való közösség folytán megszabadul a pogány rettenetes félelmétől. Hogy Jézus győzedelmes a sátán és a démonok felett, ezt a pogányok ép oly érezhetően tapasztalják, mit Izrael fiai az Egyiptomból való megszabadulást. S ezen megváltás képezi a pogány életében a legnagyobb eseményt. A meg nem tértek látván a keresztények félelem nélküli

szabadságát, kivánsággal áhitozzák e szabadságot. A keresztség alkalmával rendesen nagy örömmel érzik e szabadságot a fiatal keresztények.

Miután így az élő Istennel közösségben áll és a gonosz szellemek és bálványok hatalmából megszabadult, kezdi lassan érzékelni az Isten szerelmét. Mert a pogány szive nem ismeri a szeretetet s el van töltve önzéssel; bálványait is csak önzőknek ismeri. *A pogány vallás az önzés rendszere.* Azért kellett szégyent vallani ama fiatal lelkes, de tapasztalatlan misszionáriusnak, aki kiment a pogányokhoz és azzal kezdte működését, hogy elmesélte a pogányoknak a tékozló fiu történetét: bizony semmibe sem vették az Isten irgalmas szeretetét. Még azon pogányok is, akik az élő Istennel való közösségben tapasztalták a megszabadulást, csak lassan és némelyek sohasem értik a Megváltó halálában az Isten szerelmét. De ha kellően elő vannak készítve, nagy benyomást tesz a legtöbbre a kereszt-halálnak hirdetése. Most kezdik érezni bűnüket, most vallják be, hogy milyen értelmetlenek ilyen nagy szeretetre. Csodákat művel a Keresztrefeszítettről szóló ige. Most látják, hogy a bűn választotta el őket Istentől, most látják egyéni lelkük értékét az Isten előtt (azelőtt a tömegben eltűnt az egyén, mint a csepp a tengerben) és a megfoghatatlan isteni szeretet, amely önzésüket megtöri, készíti őket a bűn ellen harcolva, egészen új, *egyéni* erkölcsös életre.

Ezen életnek első nyilvánulása az engedelmesség. Amit Jézus mond, azt meg kell tenni. Azután a háladatosság, amely pogány szivben ismeretlen; azután térítési buzgalom és bátorság a fenyegető veszélyvel szemben. Lassan lassan nő az önállóság. Igen észrevehető az áldozatkészség, a testvérszeretet, a szenvedésekben való türelem és az emberi nem egységének érzete. Csak ott, a hol igazi élet van, keletkezik és nőttön nő az igaz erkölcsi élet. A főbb gyengeségek — a testiség bűnei, hazugság, őszinteség hiánya, erélytelenség, civakodási hajlam stb.

Csak a *hit* és *szeretet* után érzékeli a keresztény hitre tért pogány a *reményt* is. A tapasztalatlan misszionárius azt hiszi, hogy a reménység Igéjének villámmódra kellene hatnia a pogány sötétségre. De épen e pontban mutatkozik *kétely* a pogányoknál, a mely máskülönbén nem tapasztalható. A feltámadás tana feje tetejére állítja az animistikus világnézetet és ez mélyebb gyökeret vert, mint a bálvány hit, melyet előbb és könnyebben legyőzhet az evangéliom. De hogy hit és szeretet után a remény is mély gyökeret ver a pogány szivekben, az világosan látható haláluk órájában.

Csak rövid és felületes áttekintést adtunk a könyvről, a mely páratlan a missziói világirodalom terén s azért a misszió barátai és a misszionáriusok beható tanulmányának tárgya leend.

Egy néhány megjegyzést mi is kockáztatunk.

A tudós misszionárius boncolgatván a pogány kereszténység állapotát, a mutatkozó hatásokból következtet a *ható erőkre*. Végeredményben hét erőt talál, úgymint a meggyőződés erejét, az igazság erejét, az élő Isten hatalmát, Jézus erejét a daemonok fölött, a keresztre feszített erejét, az új erkölcs életerejét és a reménységnek a halálon győzedelmeskedő erejét. Ez a hét

erő életerőnek neveztetik, mert *életet* kelt. A pogányságnak „*halála*“ ugyan-csak hét ható okra vezettetik vissza, úgymint: tudatlanság sötétsége, hazugság, távollét Istentől, félelem, önzés, erkölestelenség, reménytelenség. A hiányokkal szemben állanak az erők vagy adományok. A mint a pogány tudatára ébred hiányának, úgy talál benne fogékonyságra az adomány. Ez a pszichológiai jelenség magyarázza a sorrendet a mely szinte tipikus a pogányok megtérésénél.

De azért a *sorrend* nem a fődolog. Némi kritikával a sorrendet nagyon is megváltoztathatjuk s a könyv tartalma mégis felette értékes marad. A schemát, még a pszichológiai schemát sem szabad túlbecsülni. Észrevehetőleg a hit, szeretet, remény schemája vezette a szerzőt, annál is inkább, mert ez a schema a legnagyobb pogány misszionáriustól, Pál apostoltól ered. De nem így hangzik ez az apostolnál: hit, szeretet, remény, hanem: hit, remény, szeretet. Ez a bibliai pszichológiai sorrend, a melyet a legtöbb exegeta önkényesen megváltoztat, mert helyességét, valóságát nem tudja belátni. A bibliai pszichológia noha alapos munkálataink vannak, még mindig a kezdet kezdetén áll. De erről bővebbet máskor. Most csak azért hoztam fel, mert e tudós szerző is megváltoztatván az apostoli sorrendet — megváltoztatta egyszersmind a megtérés sorrendjét is. Fejtegetéséből tisztán látjuk, hogy a keresztrefeszítettben való hit és az avval való közösség adja meg a remény lehetőségét: az 5. erő után következik hát a 7-ik, nem pedig a 6-ik után, mert az új erkölesi élet nem előzménye, hanem következménye a reménynek.

A daemonoktól való megváltás és a bűntől való megváltás képezi a 4. és 5. erőt. Ez tulajdonképpen a II. hitcikk tartalma; míg a 3. erő az I. hitcikké. Mind a hét erőt tulajdonképpen az Isten Igéjére s ennek tartalmára kell visszavezetnünk. A szerző tehát tapasztalat alapján s finom lélektani magyarázattal ismertette meg velünk azt a processust, melyben a pogány szív Isten Igéjétől érintetik s azután átváltoztatik, úgy hogy kaine ktisis (új teremtmény) lesz belőle.

Minden theologus, de különösen a praktikus lelkész a lehető legnagyobb mérvben érdekelve van ennél a thémánál. De e könyv egyuttal a misszióknak is leghathatósabb apologiája.

Petőfalva

Hildebrand Keresztély.

Egy siketnéma vak leány (Keller Helén) életéből.

Irta és a pápai ág. h. evang. leányegyletnek 1908 febr. 23-án tartott évi ünnepélyén előadta:

Pröhle Károly, theol. akad. tanár.

Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim! Mark Twaintól, a hírneves amerikai írótól, származik az a különös nyilatkozat, hogy „a 19. századnak két leg-érdekesebb egyénisége (más verzió szerint: legnagyobb csodái) *Napoleon* és *Keller Helén*.“

Napoleon és Keller Helén.

Napoleon — az Európa egén száz és egy néhány év előtt feltűnt francia üstökös, mely vérpiros fényével bámulatba és rettegésbe ejtette a világot, az újkornak az a nagy hódítója, aki mintha egy új Attilaként a Hadúr kardját suhogtatta volna meg Európa megrémült népei fölött:

„Csillag esik, föld reng: jött éve csodáknak!

Ihol én — ihol én — pörölye világnak!

Sarkam alá én a nemzeteket hajtom:

Nincs a kerek földnek ura, kívül rajtam!” —

ismerjük mind, hiszen a világtörténelemnek rossz szokása, hogy krónikájába azok neveit jegyzi be legnagyobb betűkkel, akik a kard élével nagy hódításokat vittek véghez, akiknek nyomain a föld vértől ázik.

Napoleon — igaz, olyan egyéniség, olyan hódító, amilyent csak századok szülnek. De hát — *Keller Helén*? Kicsoda ez? Hogyan kerül ez a közönséges hangzású név a világverő *Napoleoné* mellé? — ez a név, mely nem is egy férfinak, hanem — mondjuk az ellentét kedvéért: egy *gyönge* nőnek, egy fiatal *leánynak* a neve, akit felülrá akár *nyomoréknak* is lehet nevezni, mert — *vak* és *siketnéma*! *Napoleon* és *Keller Helén* — nemde különös összeállítás!? *Mark Twain*, tudjuk, szereti a tréfát és ha nyilatkozatát először halljuk, szinte hajlandók volnánk ezt is tréfára venni. Óriási tévedés! Aki *Keller Helén* életrajzát ismeri, igazat ad *Mark Twain*nek, hogy *Napoleon* és *Keller Helén* a 19. századnak két legérdekesebb egyénisége, vagy ha tesszük: legnagyobb csodái. Hogy-hogy? Ki volt *Keller Helén*, illetőleg kicsoda ő, mert hiszen, hála Istennek, él még.

Engedjék meg, mélyen tisztelt hölgyeim, hogy röviden elmondjam ennek a *siketnéma vak leánynak* különös, csodálatra méltó történetét, érdekes, tanulságos újságul azoknak, akik még nem ismerik, és talán azoknak sem egészen felesleges módon, akik már hallottak róla.

Keller Helén 1880. június hó 27-én született az északamerikai Alabama állam *Tuscumbia* nevű városkájában. Atyja, *Keller Arthur*, annak idején (1861—65) százados volt a szövetséges hadseregben, anyja *Adams Katalin*, férjének második felesége és nálánál jóval fiatalabb. Úgy látszik, a család, amelyből származott, jómódú volt, bár *Helén* aligha vihette volna annyira, amennyire vitte, ha egyszersmind rokonai és pártfogói is nem segítették volna.

Egyébként legyen szabad mindjárt itt megjegyeznem, hogy *Keller Helén* önéletrrásában életének külső körülményeiről nem sokat ír és nem ad szemléltető képet. Ha tehát e tekintetben elbeszélésem hiányos lesz, a tisztelt hallgatók elnézésére számíthatok.

Születéséről kedves humorral mondja önéletrajzában: „Az én életem is csak úgy kezdődött, mint a többi gyermeké. Jöttem, láttam és győztem, épúgy mint az első gyermek szokott minden családban.”

„Jöttem, láttam, győztem!” — Szinte az élettörténete van kifejezve e caesari szavakban! *Jött*, épúgy mint más gyermekek, *látott* is, de nem sokáig, és mégis *győzött*, mert a művelődésnek sokszor elháríthatatlan aka-

dályain, az ép érzékek hiányán s az ebből eredő tudatlanságon oly diadalt aratott, mely a világtörténelemben emlegetett hadvezérek legszebb diadalaival vetekszik!

Születésénél fogva szép, erős, életre való gyermek volt, teljesen ép szervekkel és mintegy másfél évig gyönyörűen fejlődött szülei örömeire. Ép egy éves korában jární, majd hamarosan gagyogni is kezdett.

De „ezek a boldog napok nem sokáig tartottak. Csak *egy* énekes, virágos, rövid tavasz, csak *egy* rózsával és gyümölcsessel gazdag nyár, csak *egy* aranyos és biboros ősz kedves sugarai gyönyörködtették a kis vidám gyermeket“. Még alig mult 19 hónapos, a mikor a kedves gyermeket az a végzetes *betegség* lepte meg, „a mely bezárta szemeit és füleit és ismét visszavetette az újszülött kis gyermek öntudatlan állapotába.“

Hogy miben állott ez a borzasztó nyavalya, az Keller Helén önéletírásából nem vehető ki egészen tisztán. Ott „nagyfoku agy- és gyomorbántalomról“ van szó — ami alatt talán gyomor- és fejtífuszt kell értenünk. Elég az hozzá, hogy szegény kis Helénünk e betegség folytán elvesztette azt a két legfontosabb érzéket, melylyel a jó Isten az embert felruházta: a *látást* és a *hallást*; és mivel ennek folytán *hallani* nem tudott, nem tanulhatott meg *beszélni* sem, s így lett a szegény kis Keller Helén alig két éves korában vak és siketnéma!

Sokan, talán olykor még a szülők is elkeseredésükben azt mondanák: Inkább halt volna meg, semhogy egész életére nyomorék legyen. Szerencsétlen okoskodás. Emlékezzünk csak vissza, mit felelt Krisztus Urunk az ő tanítványainak, akik egyszer egy születésétől fogva vak emberre mutatva azt kérdezték tőle: „Mester, melyik vétkezett, ez-é vagy ennek szülei, hogy ez vakon született?“ — Felele *Jézus*: „Sem ez nem vétkezett, sem ennek szülei, hanem szükség volt, hogy az Isten dolgai megjelentessenek ebben.“ Ha arra tekintünk, mivé lett Keller Helén, reá is joggal alkalmazhatjuk Krisztus Urunknak ama nyilatkozatát.

Ebben a szerencsétlen, öntudatlan állapotban maradt a kis Helén több éven át és örökös éjszakáját az a szerető gond sem tudta felderíteni, melylyel különösen édes anyja ápolta és nevelte, már a mennyire ily gyermeknél nevelésről lehet szó. A mennyire lehetett, a jelbeszéd útján igyekezett magát környezetével megértetni, a mint hasonló hiányos érzékű emberek szokták; ha pl. fagyaltot kívánt, kezével mutatta, hogyan keverik és el kezdett dideregni. Milyen gyarló pótlása az értelmes beszédnek! Nem kell azonban azt hinni, hogy az ép érzékek elvesztése a kis Helén természetes életrevalóságát és Isten adta tehetségeit is elnyomta volna. Lassanként rájött, hogy mások nem úgy társalognak egymással mint ő, hanem az ajkak mozgatásával, beszéd útján. Ezt tapasztalva, ő is elkezdte hevesen mozgatni ajkait, de megértetni persze nem tudta magát. Miután így fogyatkozásainak és tehetetlenségének világos tudatára ébredt, ez annyira elkese- rítette és izgatta őt, hogy sokszor nem is emberi módon tört ki belőle az indulat, míg végre kimerülten roskadt össze.

Szegény kis Helén, ekkor 6 éves volt. Szülei belátták, hogy valamit kell vele gondolni és tenni.

Először egy híres baltimore-i szemorvoshoz (Dr. Chisholm) fordultak, aki már sok reménytelennek látszó esetben végzett sikeres műtéteket. Ez a szemorvos nem segíthetett ugyan a kis Helén baján, de — mintha csak az isteni gondviselés sugallta volna neki — kijelentette, hogy Helént lehet tanítani s jótanácsokkal látta el Helén atyját. Erre egyenesen Washingtonba utaztak dr. Bell-hez, hogy a siketek és vakok intézetei felől tájékozást szerezzenek. Ez a dr. Bell azt ajánlotta Helén atyjának, írjon Bostonba a Perkins-féle vakok-intézete igazgatójának, dr. Anagnos-nak s kérdezze meg, nincs-e olyan tanító a keze alatt, aki Helént taníthatná.

Anagnos talált is egy ilyen tanítót, *Sullivan* Mansfield Anna kisasszony személyében, aki 1887 május havában, amikor Helén 4 hónap híján 7 éves volt, érkezett Tuscumbiába, hogy a kis Helén tanítását átvegye.

Helén az ő élete legfontosabb napjának mondja azt, amelyen tanítója, *Sullivan* kisasszony hozzájuk érkezett. Megható szavakkal emlékezik meg erről önéletrajzában: „Így kijutottam az egyiptomi szolgaságból s most a sinai hegyen állottam, hol az isteni hatalom érintette lelkemet és megvilágosított, úgy hogy sok csodadolgot láttam s a szenthegyről szózatot hallottam, mely ezt mondta: „a tudás: szeretet, világosság és égi látomás.“

És valóban, kevés olyan tanító, sőt talán általában kevés olyan ember van a föld hátán, akinek egy másik embertársa oly sokat köszönhetne, mint Keller Helén *Sullivan* kisasszonynak.

Gondoljuk csak meg: egy siketnéma vak leányt kiképezni, behatolni egy emberi lélekbe, mely a vakság, siketség és némaság hármaskörével van elzárva a külvilágtól; egy ilyen — bocsánat a hasonlatért — a föld alatt járó vakondakéinál nem sokkal különb érzéki képességekkel rendelkező lényt felemelni az emberi méltóság színvonalára, és bevezetni a gondolat, a tudás, a magasabb érzelmek és eszmények örök birodalmába — oly feladat, amelynek még gondolata is bámulatra ragad bennünket s melyet bizvást kivinetetlennek tartanánk, ha a valóság az ellenkezőjét nem bizonyítaná. És *Sullivan* kisasszony ennek a feladatnak megfelelt, fényesen felelt meg, a mint az eredmény bizonyítja. A tanítvány mérhetetlen, szinte szenvedélyes tudásvágya és akaratereje, a tanító bölcs belátása, szeretetteljes odaadása és kitartása legyőzött minden akadályt, mely egyáltalában legyőzhető volt.

Helén neveltetését, kiképeztetését, fokozatos, diadalmas előmenetelét nem írhatjuk le részletesen; csak a főbb pontokat emeljük ki.

Hiányos érzékű embereknél tudvalevőleg az épen maradt szervek annál erősebben és finomabban szoktak kifejlődni, mintha csak a természet ezen az úton akarná némileg kárpótolni az embert a hiányos érzékekért. Így kis Helénünknel is különösen a tapintás és a szaglás érzéke fejlődött ki rendkívül finoman, kiváltképen az előbbi, a tapintás érzéke oly csodálatos finomságra tett szert, hogy szinte úgy tűnik fel, mintha nemcsak két keze, hanem egész teste egyetlen bámulatos finomsággal működő tapintó

szerv volna. Ez a finom tapintás pótolta és pótolja jó részt ma is Keller Helénre nézve a látást, hallást, sőt a beszédet is. Természetes, hogy Sullivan kisasszony is első sorban ezen az uton igyekezett kis tanítványa lelkebe behatolni s abban világot gyujtani.

Az első fontos lépés az volt, hogy Helént megtanította bizonyos kézi jelekre, melyek bizonyos hangzókat, egymásután téve tehát bizonyos szavakat jelentettek. Ez a „kézre-betűzés“ volt aztán az állandó eszköz, melynek segítségével tanító és tanítvány egymással érintkeztek. Persze ami érzékű gyermekeknél szinte magától és öntudatlanul megy végbe, az itt mindannyiszor a tanítónak és tanítványnak egy-egy fáradságos küzdelmébe került, de a küzdelmet mindannyiszor győzelem koronázta. A 7 éves kis Helénre nézve nagy felfedezés volt már az is, hogy minden dolognak, tárgynak *neve* van. Ez a felfedezés egészen boldoggá tette szegénykét. Nem kisebb fontosságu lépés volt, amikor a tárgyi fogalmakról az *elvont fogalmakra* jutott. Ezt így írja le: „egyszer különböző nagyságu üveggyöngy-szemeket fűztem szalagra szabályos csoportokban: két nagy, három kicsiny s így tovább. Sok hibát csináltam s miss Sullivan mindannyiszor gyengéd türelemmel megmutatta hibáimat. Végül egy nagyon szembetűnő hibára magam is rájöttem. Elhatároztam, hogy most már nagyon gondosan fogok figyelni s igyekezni fogok kitalálni, hogy rendezzem. Miss Sullivan megérintette homlokomat és határozott nyomatékkal betűzte rá: „gondolkozz.“ Villámgyorsan megfogamzott elmémbe, hogy ez a szó azt jelenti, ami a fejben megy végbe. Ekkor született meg az első öntudatos gondolatom az elvont eszméről.“ Hamarosan ezután megértette azt is, mi a *szeretet*, holott előbb még összetévesztette a virágillattal meg a napsugárral. Most rájött, hogy a szeretet az a boldogító hatalom, mely az emberek szívében lakozik, amely bennünket boldogít és amelylyel mi is boldogíthatunk másokat.

A következő fontos lépés az *olvasás*, majd az *írás* megtanulása volt, természetesen nem a közönséges, hanem a vakoktól többnyire használt domború (pontozott) betűk segítségével, amelyeket tehát szintén a tapintással kell „olvasni“. Hogy az írás könnyebben menjen, később egy megfelelő írógép kezelését sajátította el.

Amikor már olvasni tudott, rendszeresebben tanulhatott egyéb tantárgyakat is, azokat, amelyeket az elemi iskolában szokás tanulni; számtant, természetrajzot, földrajzot, történelmet. Különösen szerette az utóbbi kettőt. A földrajzhoz természetesen szintén domborművű térképet kellett használnia.

Helénünk 10—11 éves volt, amikor három hibája közül az egyiket, t. i. a némaságon teljes diadalt aratott. Hogyan lehet ez?

A némaság, tudjuk, többnyire nem eredeti baj, hanem csupán a siketség következménye. De a siketség ha elaltatja is a beszélőképességet, meg nem semmisíti. Innen van, hogy a némaság fiatalabb korban még nem ritkán gyógyítható, azaz leküzdhető baj. Persze, ez nem megy olyan könnyen, különösen olyan gyermeknél, aki nemcsak siketnéma, hanem ahhoz még vak is. Nem lehet eléggé áldani azt az ember-szeretetet és bölcseséget, amely utakat és módokat eszelt ki, a melye-

ken az ilyen szerencsétleneket is lassan-lassan rá lehet tanítani az értelmes beszédre.

A tíz éves kis leány rendkívüli akaraterejére vall, hogy miután megtudta, hogy egy norvég siket vak-leány (Ranhill Katalin) megtanult beszélni, nem nyugodott addig, amíg őt el nem vitték egy bostoni intézetbe (Mann Horace), melynek egy tanítója, *Fuller* Sára kisasszony tanította az értelmes beszédre, de *Sullivan* kisasszony is vele maradt és folytatta a munkát. A dolog nem ment könnyen, de végre is sikerült. A tudás vágya mellett különösen az a gondolat is sarkalta a kis Helént, hogy haza menve majd élőszóval, értelmes beszéddel szólíthatja meg édes anyját és kis testvérét. Elgondolhatjuk e leány nagyratörő lelkének és egyszersmind szüleinek boldogságát, amidőn lehullottak róla a némaság bilincsei! Most már, ha vak és siket volt is, de legalább néma nem. Önéletírásában megindultan írja le a maga és családja örömét: „Mintha betelt volna rajtam Ézsaiás próféta mondása: „A hegyek és halmok éneklésben törnek ki és a mezőnek minden fája tapsolni fog.“

Mivel *Sullivan* kisasszony révén állandó összeköttetésben maradt a *Perkins*-féle vakok-intézetével, ennek jelentései révén a nagyközönség is mindjobban érdeklődött *Keller* Helén iránt s egy nagyon elterjedt amerikai ifjúsági lap („*Youth Companion*“) felkérte, hogy a lap számára írja meg élettörténetét. *Keller* Helén egy 12 éves gyermekhez képest ritka szellemi érettséggel felelt meg e feladatnak s nem csekély feltűnést keltett Amerikaszerte.

Tudásvágya azonban ekkor sem engedett neki nyugtot. Anélkül, hogy barátai nagyon biztatták volna, elhatározta, hogy kellő középiskolai műveltséget szerez, hogy azután egyetemre mehessen. Amit akart, véghez is vitte. A szükséges középiskolai műveltséget részint egy bostoni leánygimnázium-féle iskolában, részint magánoktatás útján szerezte meg, amiben *Sullivan* kisasszony is folytonosan segítségére volt. A gimnáziumi tantárgyak között jó sikerrel megtanulta a latin és a görög nyelvet is és élvezettel olvasta *Homeros* és *Julius Caesar* műveit. Anyanyelvén kívül teljesen elsajátította a német és a francia nyelvet.

Igy előkészülve 1900 őszén, tehát 20 éves korában beiratkozott a *Radcliffe-College* nevű egyetemi főiskolába *Cambridge*ben, *Boston* külvárosában. Mellesleg megjegyezhetjük, hogy az amerikai egyetemek, miként az angolországiak is, nem állanak annyira a szakképzés szolgálatában, mint az európaiak, hanem inkább csak szélesebb körű és mélyebb általános műveltséget közvetítenek s a tanítás külső formáira nézve közelebb állanak a középiskolához, mint nálunk vagy Németországban.

Keller Helén tehát egyetemi hallgató lett, az az „hallgató“ úgy, hogy hűséges tanítója, *Sullivan* kisasszony, a kézrebetűzés útján közölte vele azt, amit a tanárok előadtak. Bár egyik-másik tantárgy előadás módjával nem volt megelégedve, mégis teljes odaadással folytatta tanulmányait. Roppant tudásvágya versenyre készíti azokkal, akik hallanak és látnak, és a versenyt megállja. „A tudomány járt utai el voltak zárva előlem, tehát

járatlan utakon kellett keresztül törnöm. Ez volt az egész“ — mondja önéletrajzában.

Még az egyetemen járt, a mikor azt az életrajzát megírta, a mely magyarul is megjelent dr. Boros György fordításában a „Vasárnapi Ujság“ mellékletén 1904-ben, azután könyvalakban is 1905-ben (a Franklin-Társulat kiadásában*).

Ez az önéletrajz mig egyrészt minden szépítgetés nélkül hű tükre Keller Helén kedves egyéniségének, addig másrészt fényes bizonyága annak, hogy milyen széleskörű ismereteket tudott magának szerezni siket-vak léte. Nagyon sokat olvasott s a könyveket rendkívül sokra becsüli; hiszen legtöbb ismeretét innen merítette és a mit tanult, azt hiven megőrzi kitünő emlékező tehetsége. Egyszer kérdezték, miért szereti annyira a könyveket; mire azt felelte: „Mert azok annyi érdekeset mondanak el nekem azokról a dolgokról, a melyeket nem láthatok s aztán nem fáradnak el és nem unják meg, mint az emberek. Azok nekem újra meg újra ismétlik, a mit tudni akarok.“ Sokszor meglep bennünket találó, mélyreható ítéleteivel, eredeti gondolataival, eleven nyelvezetével és ritka hasonlataival.

De ne gondoljuk, hogy Keller Helén csak a könyvek iránt érdeklődik. Érdeklí őt minden, ami az emberi tudás és az emberi élet körébe esik, még olyasmi is, a miről ezt egy siket-vaknál alig tétélezzük fel. Így például rendkívül finom tapintó érzékével élvezni tudja a szobrászat remekeit, már a mennyire ezek reá nézve hozzáférhetőek. Megható az a kép, a mely úgy ábrázolja őt, a mint egy szobrot „szemlél“ — az ujjáival! „Egyszer mikor egy csoport táncoló leány domborművü képét „szemlélte“, azt kérdezte: „Hol vannak az énekesek?“ Mikor az énekesekre ráakadt, végig „nézte“ őket s egyiknek a száját becsukva találván, megjegyezte: „Egyik hallgat.“ Vagy a mi még különösebb: kedveli a *zenét* is. Hallani persze nem hallja, hanem csak a levegőnek a zene vagy ének által előidézett rythmikus hullámzását érzi meg, vagy az illető hangszerre, pl. zongorára téve kezét, élvezni annak rezgését. — „Egyszer egy ismerőse, aki Magyarországon is járt, azt mondotta neki, hogy a magyarok született zenészek. Mire Helén — szelid humorral — azt kérdezte: Hát azok énekelnek, mikor születnek?“ Ismerőse folytatta: „Mikor Budapesten jártam, láttam olyan tanulót, a kinek volt legalább száz dal a fejében.“ Erre Helén megjegyezte: „Azt hiszem, azoknak a feje nagyon zajos lehet.“ — Magyar hazánk iránt különben is melegen érdeklődik. A mikor arról értesült, hogy dr. Boros György magyarra akarja fordítani önéletrajzát, egyik pártfogójának egyebek között azt írta: „Engemet az osztrák-magyar kérdés nagyon érdekel. Ezt a kérdést két év óta tanulmányozzuk s ki kell jelentenem, hogy én határozottan Magyarországgal rokonszenvezem. Remélem, hogy Magyarország egykor ki fogja vivni függetlenségét s a művelődés terén ki fogja állani a versenyt Európa többi országaival.“

*) Ez volt természetesen főforrássom.

Keller Helén erkölcsi egyéniségének legszebb vonásai a nyílt őszinteség, bizonyos gyermekded tisztaság, forró emberszeretet és mély, de nem tolakodó vallásosság.

Ezek után nem fogunk csudálkozni azon, hogy Keller Helén minden testi fogyatkozásai dacára is egyike a legboldogabb embereknek, aki ugyan-csak tiltakoznék ellene, ha valaki szerencsétlennek mondaná. Jellemző, hogy első műve, amely önéletrajza után napvilágot látott, ezt a címet viseli: „Optimizmus“ — és tanítójának, Sullivan kisasszonynak van ajánlva.*) Keller Helén határozott és bevallott optimista. Nem azon kesereg, amit a sors tőle megtagadott, hanem annak örvend, ami néki adatott és amit kivívnia sikerült — de nem önző módon, hanem úgy, hogy tőle telhetőleg igyekszik embertársainak javára lenni. Dr. Boros György azt írja róla: „Keller Helén — ma az írói, művészi és jótékony világ központja Északamerikában. Ha valamely humánus új intézményt nyitnak meg, az ünnepélyre meghívják és szerephez juttatják, épen mint a legkiválóbb férfiakat. A szavát megfogadják, ítéletére sokat adnak. Barátságát keresik, társaságát élvezik.“

Ezzel legyen elég. Mark Twain Keller Helént Napoleon mellé állította. Hagyjuk Napoleont; de annyi bizonyos, hogy Keller Helén a szellemi világban s különösen a műveltségszerzés terén a legnagyobb, legdiadalmasabb hódítók egyike, aki nemesak az emberi tudás birodalmába hatolt be diadalmasan, hanem mind tágabb körben hódítja meg a szíveket is. Eddigi csodálatra-méltó pályafutásának tanulságait szinte felesleges külön is kiemelni. Csak egyet. Ha e különös életpálya bámulatos sikereit kissé megakarjuk érteni, ám vegyük számításba először úgy a tanítványnak mint a tanítónak ritka észbeli tehetségeit. De ne feledjük, hogy annak a sok és nagy akadálnak a leküzdéséhez mindakettőnek épúgy szüksége volt arra a másik — erkölcsi — erőre, amelyről a költő azt mondja: „Tudod mi az erő: akarat, mely előbb vagy utóbb, de borostyánt arat.“ Ennek az erőnek, ennek az akaratnak pedig, ha jó, bármire irányul is különben, másik neve: *szeretet*. Keller Helén életrajza a szeretet apologiája.

A németországi „Luth. Gotteskasten“-egyletek kiküldötteinek gyűlése Stuttgartban.

A Gustav-Adolf egyesülethez és „Evang. Bund“-hoz hasonlóan a „Luth. Gotteskasten“-egyletek is mentési, megerősítési és megtartási akciót fejtenek ki az egész világ evangélikusai között, csak hogy ez utóbbiak munkájukban nagy súlyt fektetnek az igazi lutheri szellem felébresztésére és erősítésére. Hogy méltán sorakoznak az előbbi kettő mellé, mutatja a múlt évi számadásuk, mely szerint összes bevételük kitett 112,877 márkát, kiadásuk pedig 109,624 márka volt. Ausztria-Magyarország ezen összegből 35,765 márka segélyben részesült, amely tétel a legnagyobb valamennyi között. Igaz ugyan,

*) Németül megjelent Stuttgartban Lutz kiadásában. 22. kiad.

hogy ennek az összegnek nagy részét Ausztria kapja, de magyarországi gyülekezetek és különösen a pozsonyi diakonissza-intézet is tetemes segélyben részesülnek évenként. Az egyesletek tartományonként külön-külön vannak szervezve és küldötteik évenként összejönnek, hogy megbeszéljék a teendőket, hogy hol és mit kell tenni, hol legnagyobb a szükség. Az egyes nagyobb feladatok teljesítésére azután felállítanak központi pénztárakat, amelyeket valamelyik nagyobb tartományi egyesület kezel; így a bajor egyesület a brazíliai gyülekezetek gondozását, a szászországi egyesület az osztrák diaspora, a meklenburgi a cseh és morva gyülekezetek támogatását vezeti stb.

Az idei gyűlést Württemberg fővárosában, Stuttgartban tartották július 1. és 2. napján dr. Ahner lipcei lelkész elnöke alatt.

Pamperrien és Ahner lelkészek a *csehországi viszonyokról* referáltak, mire a különféle gyülekezeteknek és tanítóknak adott segélyösszegeket újra megszavazták, Wallachban és Meseritzben pedig theologusoknak készülő gymn. tanulóknak ösztöndíjakat engedélyeztek. Königrätzben fenntartják az úgynevezett „Luther-intézetet“ (Lutherstift), ahol szintén a lelkészi pályára készülő ifjak nyernek elhelyezést, de csak 18 hely van, míg a jelentkezők száma jóval nagyobb (31 az utolsó évben). Gondoskodni kell az intézet nagybővítéséről már azért is, mert az imaterem is szűknek bizonyult a látogatók nagy száma mellett, az intézeti alap azonban csak 7000 koronát, a templomalap pedig csak 6000 koronát tesz ki eddig.

A hannoveri egyesület *osztrák és magyar theologusoknak* nagyobb ösztöndíjakat adott. Ezek részint Erlangenben és Rostokban, részben Bécsben tanultak. A segélyezették között a múlt évben négy magyar hittanhallgató volt.

Az *ausztriai evangelizálás* ügyét szintén nagyban pártfogolják; az erre vonatkozó pénztárt a szászországi egyesület kezeli. Itt lelkészeket és segédlelkészeket támogatnak vagy fizetésüket egészen a Gotteskastenek fedezik, azonkívül úgynevezett igehirdetési állomásokat tartanak fenn. Ezeket a segélyeket továbbra is engedélyezték. A leitmeritzi lelkész fizetését javították, Lobositzban pedig segédlelkészi állást szerveztek. Azonkívül határozatba ment, hogy mihelyt Egerben a königrätzéhez hasonló intézet felépül, az intézet vezető lelkészének fizetését 2400 márkát magukra vállalják. Ezt a határozatot Fischer S. aussigi vallástanár referádája alapján hozták, ki rámutatott arra, hogy mily égető szükség van ilyenmű intézetre. Hiábavaló minden munka, ha a jövő nemzedékek nem neveltetnek evang. szellemben, ez pedig nem történhetik másként, mint evang. tanítók által. Ilyenekben azonban nagy hiány van. Azért Egerben, ahol sok iskola és tanítóképző is van, diákokthont kell alapítani és az evang. növendékeket, különösen a képezdei növendékeket itt összegyűjtve, otthont kell szerezni és a mi fő, alkalmat kell adni nekik, hogy igazi evangéliumi légkörben nevelkedhessenek. Az innen kikerülő tanítók nem lesznek egyházuk iránt közönyösek, hanem az itt magukba szítt evang. szellemet majdan a nevelésükre bizott ifju generációra is átviszik.

Ausztria után a *németországi* munkamező került sorra s majdnem valamennyi folyamodó gyülekezet figyelembe vétetett.

Magyarországon az eddig segélyezett gyülekezetek a jövő évben is megkapják a segélyt. Különös figyelemben részesült a pozsonyi diakonissza anyaház, a melyet az egylet teljes erejéből kíván támogatni, hogy mennél előbb egészséges lakást nyerjen ezen áldásosan működő intézet.

Franciaország, mint a multban, úgy a jövőben is érezni fogja az egyesület hathatós támogatását.

Az Immanuel zsinat, a mely *Ausztráliában* a szétszórt lutheránusok összegyűjtésére törekedett és törekszik, fokozott mértékben segitendő a Gotteskasten által, mert ezen segítség nélkül a zsinat a nagykiterjedésű diaspora gondozását nem teljesíthetné.

Beható vitát provokált a *brazíliai* diaspora ügye, még pedig a gyülekezetek állapota általában, másrészt a rokkant lelkészek és azok hátramaradottainak segítése. Az ottani gyülekezetek nincsenek szervezve, egymással semmiféle összefüggésben nincsenek és örökös köztük a viszálykodás, mert vannak ott Basel, Barmen, a berlini uniált főegyháztanács és a Gotteskasten által kiküldött lelkészek és ezek között mindig vannak súrlódások. Ezeken a bajokon nehéz segíteni, de remélhető, hogy ha a viszonyok konszolidálódnak, javul majd a helyzet. Nagy gondot okoz a másik feladat Braziliában t. i. a beteg és rokkant lelkészek valamint azok családjairól való gondoskodás. Péter szt. joannai lelkész ugyanis az ottani klíma behatása alatt megbetegedett és hazajött Németországba üdülni. Az ezzel járó költségeket a Gotteskasten kénytelen viselni. Ezzel az esettel kapcsolatban felmerült egy pénztár alapításának szüksége, a melynek kötelessége volna az ilyenü kiadások fedezése, csakhogy mivel ez első sorban a brazíliai gyülekezetek feladata, fel kell őket szölitani, hogy erre a célra adjanak évenként bizonyos összeget, majd a Gotteskasten szintén hozzájárul a pénztár fenntartásához, de ne várjanak a gyülekezetek mindent kívülről, hanem maguk is tegyenek valamit. Az egyletnek erre a célra már rendelkezésére áll egy 6000 márkás alap.

A gyűlés utolsó tárgya azon fontos kérdés eldöntése volt, hogy milyen álláspontot foglalnak el a „Gotteskasten“-egyletek az általános luth. konferenciával szemben. Erre vonatkozólag elhatározták, hogy továbbra is benn kívánnak maradni és a konferenciával együtt akarnak haladni.

Közös ima és áldás után széteszlottak a küldöttek abban a tudatban, hogy az Isten országa építésén fáradoztak.

Lajtaujfalu.

Schrödl József.

Irodalom.

Koren Pál: **Jegyzetek a vasárnapi epistolai szövegek szószéki magyarázatához.** I. Kötet. Karácsonyi időszak. 246 oldal. Békéscsaba, 1908. Ára 3 K (fűzve).

Nem a magam választása, hanem megbízatás folytán került e könyv, mely különben nem esik theol. tudományszakom körébe, ismertetés céljából kezeim közé. Mindamellert szívesen teszek eleget a megbízatásnak; hiszen az igehirdetés ügye mindnyájunkat, akik akár a tudomány, akár a gyakorlat

terén az egyház szolgálatában állunk, egyaránt érdekel. Ennek a szent ügynek kívánnék egy szerény kis szolgálatot tenni jelen munkának bíráló ismeretével, amint az érdemes szerző is bizonyára erre törekedett munkájának megírásával s azért nemcsak az elismerés, hanem ott-ahol a jóindulatú bírálat szavait is jónéven fogja venni s az ügy javára fordítani.

Az előszó szerint a szerzőt eddigi dolgozatainak kedvező fogadtatása, melyről „igen sok ág. hitv. ev. és talán még több református lelkész-társ“ levele tanuskodik, ösztönözte és ösztönzi „többi jegyzeteinek közzétételére.“ Miután pedig „az epistolák magyarázata rendesen több gondot okoz, mint az evangéliumoké, az ezekre vonatkozóknak kiadását tartotta sürgősebbnek.“ A jelen füzet tehát az epistolai és evangéliumi szakaszok gyakorlati magyarázatát adó nagyobb munkának csak kis része, mely az advent első vasárnapjától az újév utáni vasárnapig terjedő epistolai szakaszokat öleli fel, úgy azonban, hogy az óév estéjére 8 szabadon választott szöveghez is ad rövidebb magyarázatokat. És e szövegek magyarázata nem kevesebb, mint 246 oldalt tesz ki!*) Már ez a terjedelem is, de — bár „alaki tökéletességre nem törekedett“ — a legtöbb helyen a tárgyalás módja is, eléggé mutatja, hogy a szerző mily nagy szeretettel és odaadással mélyedt el munkájába, milyen nagy szorgalommal gyűjtött „anyagot“ mindenütt, ahol talált, a bibliában, a természet, a történelem, a mindennapi élet nagy képeskönyveiben. Ilyen mindenünnen összeszedetett képekkel, hasonlatokkal, példák-kal tömös-tömve van a könyv, annyira, hogy szinte sok a jóból. Sokat tanult a „jó régiektől“, az orthodox írásmagyarázat hagyományából, ami nemcsak abban mutatkozik, hogy az írás magyarázásánál szigoruan ragaszkodik a régi egyházi dogmatikusok felfogásához, hanem külsőleg is, abban, hogy szereti az egymással rokon vagy ellentétes tárgyak részletes egybevetését: pl. I. Jézus végső eljövételének egybevetését születésével és utolsó jeruzsálemi bevonulásával, (120 sk. 1.) vagy a karácsony másnapjára rendelt epistolai szövegek egybevetését (149 sk. 1.). A részletekben is kedveli a kifejezéseknek ellentétes kiélezését, gnómius alakba öltözését, ami gyakran szépen sikerül neki; de olykor erőltetetté is teszi a kifejezést, mint például „amint Jézus születve közeledett hozzánk, úgy mi újjászületésünk által közeledjünk hozzá“ (15. l.). — Az egyes tárgyalás alá kerülő bibliai fogalmakat — kegyelem, békeség, bizalom, remény, mennyei örökség stb. — igyekszik minden oldalról kifejteni, miközben gyakran a szövegbeli összefüggést is figyelmen kívül hagyja és ismétlődés esetén többször visszautal a korábbi fejtegetésekre, ami szinte a homiletikai lekszikon vagy repertorium benyomását teszi. Az efajta fejtegetések között örömmel olvastam különösen a kegyelemre s az evangélikus megigazulási tanra vonatkozókat, aminthogy e tanra s annak helyes szószéki hirdetésére sokkal nagyobb gondot kellene fordítani, mint ahogy közönségesen történni szokott. — A bőséges anyagot a szerző áttekinthetően csoportosítja oly módon, hogy az illető epistolai perikopát több kisebb szakaszra osztja s e szakaszokról külön-külön önálló homilia-szerű elmélkedéseket készít. E tárgyalásmód következménye, hogy a perikopák belső egysége a magyarázó keze alatt többnyire felbomlik vagy legalább nem érvényesül annyira mint kellene. — A nyelvezet egyszerű, világos, a józanul okoskodó és meggyőző érvelésnek megfelelő; de helyenként magasabb, szinte zsoltárszerű szárnyalásra is képes (pl. 96. l.: „Légy hát áldott, te szent éj“ stb. vagy 100. l.: „Jer hát Tóbiás, megjelent a vakok világossága“ stb.), bár a triviális és pórias kifejezésektől sem ment („az egyiptomi poloskák“ 21. l.; „szeretném én látni azt a bajt, mely“ stb. 80. l. — legényes hang; „ha valaki azzal dicsekszik, hogy tökéletes — bocsánat, de már

*) a karácsony első napjára rendelt epistola magyarázata maga 40 oldalt!

kimondom — hogy az tökéletes bolond“ 117. l. [a szószéken ne mondjunk olyasmit, amiért bocsánatot kell kérni!]; „No hiszen a felbőszült zsidóknak sem kellett több, minthogy azt mondja valaki, hogy az a „gyalázatos“, akit ők istenkáromlóként keresztrefeszítettek, az isteni dicsőség részese“ 156. l. Ilyen szavakat ne vegyünk ki a csüfölködők szájából. 1. Korinth. 12, 3. — „Említi a szöveg azt a vesszőt, mellyel Krisztus a pusztán kísértetve oly könnyedén elkergette az alkalmatlankodó pokolbeli ebet“. 204. l. Különös. Isten „kérésünk elől bedugta a fülét“ 84. l). — Különös, szokatlan vagy hibás kifejezések: „szokás-mondás“ (Sittenspruch? 132. l.), „gyülekezés“ a német „Sammlung“ értelmében (185. l.), „keresztyén fatalizmus, mely nem ismer csüggedést“ (185. l.); fatalizmus épúgy mint „fátum“, a keresztyénségtől teljesen idegen fogalmak s azért nem lehet reájuk a „keresztyén“ jelzőt alkalmazni); „keresztkút“ (145. l., ezt egyáltalán nem értettem meg); „kanaán-beli“ (173. l., magyarul szokottabb és nyelvileg helyesebb: „kanaán-beli“) stb. Egyéb kisebb hibák közül legyen szabad a következőkre rámutatnom: a 94. lapon Jak. 4. 4-et egyszerűen mint „példaszót“, a 41. oldalon az Ézsaiás 2, 4-ben és 11, 6-ban foglalt szép próféciát „Ozeás“ jóslataként idézi; a 16. l. szerint Pál Tarzusban hagyta köpenyegét (1. 2. Tim. 4, 13); a 153. oldalon „mondják“ címén felveszi a jeruzsálemi talmudnak azt a kétségkívül alaptalan hagyományát, hogy Jeruzsálemben 480 zsinagóga illetőleg „iskola“ volt; de zsinagóga és iskola között is van különbség (l. a Hauck-féle R. E.“ 19. kötetében [3. kiadás] a „Synagogen“ c. cikket); egészen közönséges, de bosszantó sajtóhiba a 47. oldalon: „a szentírásban foglalt gazságok“ („igazságok“ helyett). De mindezek könnyebb természetű hibák, melyek nem igen vonnak le a könyv használhatóságából. — Hogy legalább a magam részéről még sem tudok a szorgalmas munkának osztatlan elismeréssel adózni, annak oka főkép a következőkben rejlik. Először is abban, hogy az itt adott gyakorlati írásmagyarázat semmiféle közvetlen viszonyban nem áll sem az eredeti szöveghez, sem pedig a tudományos ekszegezishez, melyen pedig nézetem szerint a helyes értelemben vett gyakorlati ekszegezisnek is fel kell épülnie. Ezt a hiányt talán maga a szerző is érezte, legalább a mikor a 20., 75., 76. lapokon „más“ vagy „másnyelvű“ fordításokra hivatkozott; az ember önkénytelenül kérde: hol marad az eredeti szöveg? Vagy például Tit. 2, 12-t, különösen a „szentül“ szót egészen máskép magyarázta volna a szerző (a 116. lapon), ha figyelembe veszi, hogy az eredeti szövegben „euszebósz“ van. Amennyire helyeslem továbbá, hogy a szerző a „régí evangéliumot“ hirdeti, oly kevéssé tudok megbarátkozni azzal, hogy ennek hirdetésébe teljesen elavult fogalmakat is belekever, pl. ha azt mondja, hogy Krisztus már mint kisdéd vérét ontotta értünk“ (t. i. a körülmétfelkedés által; 34 l. Hogyan lehet ilyen absztrúz képzetet Róm. 15, 8-ból kimagyarázni? Ez egyszersmind az előbb említett kifogás alá is esik), vagy ha azt mondja, hogy „a világ hatezer éve áll“ (192. l.) — a helyesen értett szentírás minő alapot nyújt erre a számításra?), vagy ha abból, hogy az apostoli hitvallás Krisztust Isten jobbján ülnek vallja, István vértanu pedig Ap. csel. 7, 56 szerint őt Isten jobbja felől állónak látja, azt következteti, hogy a megdicsőült Krisztus „felkelt helyéről“, „felállt“, hogy a vértanú „üdvözetére elébe menjen.“ Magának az örök evangéliumi igazságnak érdekében áll, hogy tőle ilyen külső lokális, érzéki képzeteket távol tartsunk. 1. Kor. 13, 12. — Végül kifogásolnom kell azt, hogy az itt adott magyarázat túlságosan bő s többnyire már a szószéki elmondásra teljesen kész alakban folyik, ami az önállóbban dolgozó homilétát untatja, a kevéssé önállót pedig közvetlen „felhasználásra“ csábítja. Az újév utáni vasárnap epistolai szövegének magyarázatahoz maga a szerző is megjegyzi, hogy azt nem képzeli ugyanoly alakban elmondandónak, mert

itt az anyagot „tömörítette“ s azt úgy is „mindenki tudja, hogyan kell a bibliából, történetből, természetből és életből itt felsorolt példákat hallgatónak felfogásához mértén kifejtteni.“ Nézetem szerint általában jobb lett volna, ha a szerző ezt a részletes kifejtést mindenütt azokra bizza, akiknek munkáját szánta. Ha mindegyik szövegnek alap gondolatait a legszükségesebb tárgyi magyarázatokkal röviden, velősen kiemeli s néhány igazán találó, frappáns példával illusztrálva megadja az irányt azok gyakorlati alkalmazására, akkor alig több mint 246 oldalón az összes epistolai perikopákat feldolgozhatja s oly könyvet ad, melyet minden a tárgy iránt érdeklődő igazán örömmel olvashat és használhat. Ilyen munkára még szükség volna. Mindamellett a jelen munkát is, mely szép tanujele a szerző lelkiismeretesen végzett homiletikai tevékenységének, mindazoknak, akik hasonló homiletikai segédeszközöknek szükségét érzik, melegen és sokkal inkább ajánlom, mint oly nagyhangú predikációkat, melyek a tartalmi szegénységet a csillogó frázisok és képek sokaságával igyekeznek palástolni.

Sopron.

Pröhle Károly,
theol. akad. tanár.

Egyházi élet.

Belföld.

— **A Luthertársaság és az E. E. E. Gyámintézet** ezidén szeptember 19- és 20-ikán Kiskörösön tartják meg közös rendes évi közgyűlésüket. A szept. 19-én a templomban tartandó ünnepély kiemelkedő pontjait Gyurácz Ferenc püspök elnöki megnyitója, dr. Zsilinszky Mihály emlékezésede néhai Fabinyi Teofil felett s Raffay Sándor theol. akad. tanár „vallás és szocializmus“ c. értekezése fogják képezni.

— **A Gusztáv Adolf-egylet** központi elnöksége f. évi július 20-án ismét 16.901 márkát (19.774 K 17 f) küldött e. e. e. gyámintézetünkhöz, hazai szegény evang. gyülekezeteink s intézeteink segélyezésére. Maga a központi elnökség 7200 márkával járult ezen összeghez, míg a lipcsei főegylet, mely hazai evang. diaszporánk legönzletlenebb barátja, 8050 márkát adott hozzá; a stuttgarti főegylet 1254 m., a münsteri pedig 350 márkával szerepel az adakozók között. Ezen összegből kapott: a kőszegi felsőbb leányiskola 1200 m., Bát 870 m., a bácsi diaszpóra 800 m., a modori leányiskola 800 márkát, Sopronbánfalva 700 márkát, Kisszeben 600 m., Diósgyőr 500 m., Puchó 500 m., Bares 470 m., Bánostor 400 m. és Slatina 400 márkát. Ezekon kívül még 38 gyülekezet és intézet részesült egyenként 400 márkánál kisebb segélyben.

— **Barcon**, hol néhány év előtt nagyszámú katolikus tért át egyházunkba, nemrég meghalt egy szintén evangélikus hitre tért Hebrang Anna nevű öreg asszony, kit az ottani róm. kath. káplán temetett el. Az illető asszony 1905-ben férjével együtt tért át egyházunkba s azóta az evang. egyházból nemesak hogy ki nem lépett, hanem mindenkor egyik legbuzgóbb templombajáró híviünk volt. Utolsó vonaglása alatt fia, aki fiatalsága miatt annak idején szüleiivel át nem térhetett, a kath. lelkészi hivatalhoz futott s megkérte a lelkészt, hogy jöjjön vele s lássa el anyját a halotti szentséggel. Mire a káplán odaért, az asszony már meghalt volt, mégis úgy bántak vele, mintha katolikus lett volna; „kiharangozták“ s katolikus rítus szerint temették el az evangélikus asszonyt. Az ottani új protestánsok fel vannak háborodva a katolikus káplán ezen törvénytelen eljárása miatt s egyelőre saját egyházi hatóságukhoz fordultak, a megtorló eljárás megindí-

tása végett. Valjon evang. egyházi hatóságunk meg tudja-e védeni egyházunk törvénybiztosította jogait a pápás egyház törvénytíró tulkapásai ellen?!

— **A torzsai konfirmandusok otthona** szép fejlődésnek indult. Az intézetre fennállása első évében 5773 K 77 f adomány gyűlt be s az ügyet úgy a bányai egyházkerület, mint az egyetemes egyház is felkarolta. A múlt évben 7 gyermek lett a szórványból torzsai jobb családoknál elhelyezést s lett megkonfirmálva. Sajnos azonban, több jelentkezőt a szerény anyagi viszonyok miatt vissza kellett utasítani. Azért szükséges, hogy mielőbb külön e célra berendezett és szervezett *konfirmandusok otthona* létesíttessék, hol a délmagyarországi szórványból jelentkező összes gyermekek az igazi lutheránus hitvalláshoz híven neveltessenek. E célból az ügyet vezető bizottság 15,000 koronáért közel a templomhoz és az iskolához egy házat vásárolt, mely három lakosztályból áll s tágas udvarral és kerttel bír. A ház megvétele után a bizottság azt határozta, hogy *a konfirmandusok otthona lehetőleg árvaházzal is köttessék össze*, mely eszme oly visszhangra talált, hogy rövid idő alatt egyedül Torzsán 2265 K 80 f gyűlt össze e célra, amihez a gyülekezet egy buzgó tagja Hüttenberger Károly egymaga 1500 koronával járult. A torzsai nők pedig elhatározták, hogy tíz ágyat állítanak az otthonban, teljesen felszerelve, a tizből kettőt árvák számára. Így tehát a torzsai otthon kettős célt fog szolgálni: előkészíti a szórványból odagyűlő gyermekeket a konfirmációra s keblére öleli s megmenti az egyháznak és a társadalomnak a szegény elhagyatott evangélikus árvákat. Kívánjuk, hogy ezen intézet a bányai kerület támogatásával mielőbb hatalmas egyházkerületi belmissziói intézetté fejlődjék. Egy oly nagy és gazdag kerület könnyen felvirágoztathat egy ilyen égetően szükséges, nemes hivatású intézményt.

— **A soproni gyülekezet árvaháza** a múlt évben 23 árvát gondozott, kiknek évi ellátása fejenként 392 K 56 f-be került. — Az *Olvasó- és ifjusági egyesületnek* a 44 theol. akad. hallgató beszámításával 353 tagja volt. Az egylet szombaton este heti összejöveleteket tart, mely alkalommal tekeasztal s 6 (!) lap (melyek?), továbbá könyvek és játékok (minők?) állanak a tagok rendelkezésére. Egész éven át csak 4, mond négy felolvasó- illetve vallásos estély, de 2 mulatság és pedig egy táncestély és egy heringestély (!!) tartatott. A bevétel és kiadás 2725 K 17 f volt, s a kimutatásban következő tételeket olvassuk: tekejáték jövedelme 197 K 10 f, kiadás a *rendezések* alkalmával 781 K 58 f, *ítalmérési* adó 20 K stb. Hirlapok beszerzése címén csak 108 K sz repel; hogy bibliákra, imádságos könyvekre adott-e ki az egylet valamit, arról nem szól a jelentés. — A *testvér-egyesület*, mely szűkölködő tagjainak 2 K 04 f évi járulék mellett betegségi esetekben orvosi segélyt és gyógyszereket, a körülményekhez képest betegkosztot, haláleset előfordultával pedig a temetési költségeket saját egyleti alapjából szolgáltatja, tavaly 3905 tagot számlált. Bevétele s kiadása 11532 K 43 f, vagyona pedig 247,259 K 46 f volt. — A *diakonissza-intézet* 3 nővért tart, kik tavaly 58 beteget 274½ napon és 435 éjjelen át ápoltak s ezenkívül a gyülekezetben 475 beteglátogatást teljesítettek. Az intézet évi bevétele és kiadása 3811 K 73 f, vagyona pedig 47,980 K 37 f. — A *helyi gyámintézetnek* 1043 K 77 f, a *női gyámintézetnek* 1849 K 92 f bevétele volt, a *karácsonyfa-nőegylet* pedig 1181 K 49 f-t fordított 195 iskolás gyermek felruházására és megajándékozására. Ime a belmissziói intézmények egész láncolata. Mennyi áldás szállhat belőlük a gyülekezetre, ha hívó keresztény szellem hatja át az egyleteket és intézményeket főben és tagokban.

— **Szerajevo.** Egy nemrég elhalt itteni egyháztanácsos Wohlgemuth Albert vetette fel az eszmét, hogy a belmissziói munkában való közreműködésre s kivált a betegápolásra egy diakonisszát alkalmazzon a gyülekezet a lelkész mellé s halála után családja egy megfelelő diakonisszaotthont

rendezett be és bocsátott a gyülekezet rendelkezésére. A gyülekezet hálás köszönettel elfogadta a nagylelkű adományt s f. évi július 5-én a szera-jevo evang. templomban Klein Gizella nővér személyében az első diakonissza ünnepélyesen bevezettetett szent hivatásába. Ezzel Bosznia fővárosának fiatal kis evangélikus gyülekezete megelőzte Budapest székesfőváros régi, hatalmas evang. gyülekezeteit.

— **A magyarhoni ág. h. evang. misszióegyesület** alapszabály tervezetét, a mult évi egyetemes gyűlés jegyzőkönyvének 118. pontjában foglalt kívánságok lehető figyelembevételével átdolgozva, Gyurácz Ferenc püspök ur öméltósága szives közvetítésével ismét felterjesztettem az egyetemes közgyűléshez, s így remélhető, hogy az alapszabályok végleges jóváhagyását ezuttal már mi sem akadályozza. Ez esetben még vagy ez ősszel, vagy pedig a jövő tavasszal megtarthatjuk az alakuló gyűlést s reméljük, hogy az egyesület Isten segítségével nemcsak a távoli pogány népek megtérítése, hanem saját hitéletünk ébresztése, fejlesztése s mélyítése érdekében is áldásos működést fog kifejteni.

— **A dunántuli egyházkerületben** ezidén 595 K 01 f gyűlt össze a misszió céljaira, mely összeget Föt. Gyurácz Ferenc püspök ur az idei kerületi gyűlés alkalmával nekem adott át a Lipcsei Misszió pénztárába való beszállítás végett, mely megbizatásnak azonnal megfeleltem. Ha ezen összeghez hozzáadjuk azon missziói adományokat, melyek dunántulról egyenesen lapunk szerkesztőségéhez érkeznek, s amelyekkel egyes gyülekezetek ezidőszerint még más missziói társaságokat is segíelyeznek, úgy bátran elmondhatjuk, hogy a dunántuli egyházkerület vezető helyet foglal el a misszió iránti köteletség teljesítése terén.

Külföld.

— **A Düsseldorfban** lefolyt német katolikus nagygyűlés — a „Wartburg“ szerint — ismét bebizonyította, hogy ez az évről évre ismétlődő népcsödület nem egyéb, mint az úgynevezett *centrumkatolikusok közgyűlése*. De bár tizezreket vonúltattak is fel a parádéra s bár a rendezés mintaszerű volt, azért mégsem sikerült azon belső ellentétet eltüntetni, mely az egymás ellen küzdők beszédeiben megnyilvánult s mutatta, hogy a klerikális világhatalom kolosszusa cseréplábakon áll. — A szokásos *békeajánlatokban* ezuttal sem volt hiány. Egy holland (!) lelkész „Istenre hivatkozva a német katolikusok nevében“ nyújtotta a protestánsoknak a baráti jobbot. Más beszédek azonban nyílt hadüzenet voltak a protestantizmus ellen. Marx főtörvényszéki tanácsos pld. a német katolikusok pária helyzetéről beszélt s a jezsuita-törvény 1. §-nak eltörlését, a szerzetesi rendek településének korlátlan szabadságát s a heidelbergi káté elnyomását követelte. Mi ez, ha nem harc az evangélikusok jogai ellen? S — tette hozzá ártatlan arccal — „a protestáns császárság eszméjének el kell tűnnie a rosszakaratu bürokraták s a rövidlátó hatóságok fejből.“ Dr. Bittner ügyvéd oly egyoldalúan magasztalta a katholicizmus áldásait, hogy beszédének konzekvenciája ez volt: a katholicizmuson kívül nincsen üdv a népek számára. De az ultramontanizmus követelődzésének határtalansága különösen gróf Prashma elnök végszavaiból tünt ki: „Katolikusok, lépjete az arcvonalba! Katolikusok Németországon előre! Német katolikusok, az egész világon előre!“ Ha tehát a kétharmadrész evangélikus lakosság meghajlik az ultramontanizmus követelései előtt, akkor biztosítva van a felekezeti béke. S egy lélekzetre így kiabált az említett gróf tovább: „Mi egynek érezzük magunkat a többi felekezetek összes keresztény érzelmű tagjaival s testvérekből álló egységes nép akarunk lenni“, azonban — „legyünk

mi katolikusok nép a népben, de nem büszke elszigeteltségben vagy ügyetlen csüggetettségben, hanem a másokkal szemben való kiméletlen versenyben.“ Köszönjük az ilyen békességes hajlandóságot. — *Hazafiasságukkal is mód felett tüntettek.* A protestáns császárnak táviratilag a haza szolgálatában való hűséges közreműködést fogadtak ugyan, de gróf Praschma a protestánsokat megsértve újból kijelentette, hogy: „Azon trón áll a legbiztosabban, mely a katolikus egyház szabadságának elismerésére támaszkodik“, — de mit tanít Franciaország, Lengyelország, Spanyolország, Brazília vagy legujabban Portugália esete? S hogy hogyan érték ezt, mutatta a „német nép fénykorának s a szent római birodalomnak dicsőítése, mely szorosan összefüggött a katolikus egyházzal“, tehát olyan idő volt, mikor a római pápák tetszésük szerint csapták el vagy ültették be a német császárokat. A gróf úr azt is hangoztatta, hogy „az egykori pogány kapitóliumnál magasabban emelkedik a Péter-templom kupolája az örök város dombjai felé. S épen így túlszárnyalja Szent Péter trónusa a világ összes trónusait.“ A pápasághoz való ilyen hűbéres viszonyba persze nem illik bele a gyűlölt protestáns császárság. S mivel a német protestáns nép *sohasem* fogja ismét a pápaság jármát magára venni, azért jelent a centrum örökös belső háborút Németországon. — Igen kényes feladat volt a *katholicizmus és a kultúra* kérdésének tárgyalása. Tavaly még magas hangon a katolicizmusznak a modern kultúrával való kibéküléséről szónokoltak, s ezidén már a modernizmus ellen kibocsátott pápai encyklikán ujjongtak. Ez a katolikus ítélőképeség és jellemeszilárdság! Egy kölni farsangi bohózathoz hasonlít, ha Fischer érsek a katolikus egyház tudományosságát Aquinói Tamás egy könyvével igyekszik bebizonyítani, mely még ma (!) is irányadó a fizikában. A modernizmus elleni harcot praktikusán különben a katolikus diáksággal szemben indították meg. „A katolikus diákegyesületnek az urnapi processzióban van a helye“ kiáltották a sztrájkoló münsteri diákok felé s „gondolják meg, hogy van valami, ami a szabadság felett áll, t. i. a tekintély“ szóltak a halleiakhoz. Valjon használ-e? De hogy a katolikusok között mindinkább lábrakapó modern irány ellen még sem mernek erélyesen fellépni, mutatja a következő eset. A katolikus világnézetnek a műveltek közötti ápolásáról is be volt egy előadás jelentve, melyet azonban az utolsó órában lefújtak. A „Köln. Zeitung“ ezt azzal indokolta, hogy az intéző körök a jelen időpontot, mikor oly elkéseredetten folyik a harc a modernizmus ellen, nem tartották ezen vállalkozásra alkalmasnak. Állítólag Fischer kardinális kívánságára vették le a kérdést a napirendről. Különben a Lourdesért való lelkesedés, amiben a közgyűlés valósággal dőzsölt, épen nem vallott a modernizmus túlságos térfoglalásra ezen társaságban, mely ezzel egyszer újból alaposan blamirozta magát az egész művelt világ előtt. — A *munkáskérdés* ügyében sem lehetett a fennálló ellentéteket teljesen eltüntetni. A keresztény munkásszövetségek nemzetközi kongresszusán a katolikus munkásvezetők igen erélyesen kikeltek a püspökök beavatkozása s a lelkészi gyámkodás ellen. Azért Fischer kardinális a püspökök iránti hűségre intette őket s szépnek találta, hogy a munkások felvonulásánál majdnem mindegyik csapatot egy-egy plebános, „a munkások legjobb barátja“ vezetett. A munkások nem zavarták az érsek urat beszédében, de azért bizonyára az önállóságra való törekvéstől sem fognak eltántorodni. — Csak röviden akartunk ezen katolikus parádés tüntetésre rámutatni. Az az idő hála Istennek elmúlt, midőn a centrumkatolikusok szónoklatai Németországon saját szűk körükön túl is hatást gyakoroltak. De ha ennek dacára mégis ennyit engednek meg maguknak a protestáns Németországon, mit várhatunk akkor az e napokban lefolyó magyar katolikus nagygyűléstől, mikor nálunk a magyar katolikus centrum, a néppárt egyre nagyobbodó politikai befolyásra emelkedik?!

Persely.

1908 július 21-től aug. 20-ig a következő adományokat vettük:

1. **A Lipcsei Misszió részére:** a külső somogyi egyházmegye pénztárából 31 K 18 f (és pedig: Vése 2 K, Sand 1 K, Porrogszentkirály 2 K, Nagykanizsa 6 K 40 f, Nemespatró 5 K 58 f, Légrád 6 K, Antunoyác 2 K 48 f, Iharosberény 4 K, Gyékényes 1 K 58 f), D—n K—ly, B—d 9 K 20 f, a soprani felső esperesség gyámintézete Roth H. missziói növendék részére 8 K 47 f, *összesen 48 K 85 f.* **Eddigi főösszeg 300 K 91 f.**

2. **A reformáció 400 éves jubileumának belmissziói emlékalapja javára:** Kailing Hugó lelkész Ruszkin 1 K, Böhm Richárd lelkész Gálos 1 K, *összesen 2 K.* **Eddigi főösszeg 105 K 98 f.**

A nemesszívű adakozóknak hálás köszönetet mondva, lapunk perselyét továbbra is olvasóink s barátaink áldozatkészségébe ajánljuk.

Szerkesztőség.

Üzenetek.

M. J. Pf., D. F. Kv. Előfizetésük ez év végeig terjed. — **J. L. Kb.** Szívesen várok mindenkinél általa megjelölt időpontig az előfizetésre, ki eziránt levelezőlapon hozzám fordul. Másrészt azonban az ügy érdeke kívánja a pontos előfizetést, mivel a nyomdaköltséget minden szám után pontosan ki kell fizetni s az expedíálási költség is minden számmal tetemes kiadást okoz. Alig hiszem, hogy van még nehezebb dolog a világon, mint nálunk evangélikus lapot szerkeszteni és kiadni. — **N. B. K.** A békéscsabai Lutherszobor sorsáról én nem tudok semmit. Annak idején gyülekezetem is küldött rá, de azóta nem hallottam róla hirt. Úgy látszik, hogy a gyűjtést egyelőre tőkésítették. Mindenesetre jó volna róla a közvéleményt olykor értesíteni. Forduljon talán magához az ottani gyülekezethez felvilágosításért. — **M. R. S.** Részvétellel értesültem állapotodról. Adja Isten, hogy a javulásba vetett reményed mielőbb teljesüljön. — **St. R. S.** Az előfizetés erre az évre szól. Amaz ismert ügyet nem firtatom tovább. Igazad van, nem érdemes!

Dr. C. Ernst

evang. egyh. műintézetében (Kunstanstalt für Kirchenschmuck)

Berlin W. 9, Köthenerstrasse 16,

kapthatók az összes evangélikus templomi felsze-
relések, stilszerű s a liturgiai követelményeknek
megfelelő kiállításban, jutányos áron. Nevezetesen:
urvacsorai edények, oltárterítők, oltárképek, oltári gyertyatartók, oltárszönyegek, oltári feszületek, festett üvegablakok, szószékterítők, beteggyónási szent edények, csillárok, templomi fali gyertyatartók, keresztelési edények, keresztelő kövek, énektáblák, perselyek, szemfedők stb. stb.

A cég a szükséges tárgyakról szívesen küld képes árjegyzéket s kívánatra ingyen szolgál rajzokkal és szövegmintával.